

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

УДК 347.51

<https://doi.org/10.31548/law2019.03.012>

ЕЛЕМЕНТИ ДЕЛІКТНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ КОНВЕРГЕНЦІЇ ПРАВОВИХ СИСТЕМ

*І. В. ГОРИСЛАВСЬКА, кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного та господарського права,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: horislavska@ukr.net*

Анотація. У статті проаналізовано окремі проблемні питання щодо реалізації механізму захисту цивільних прав та інтересів в умовах правової конвергенції. Аналізується стан та рівень їх здійснення і захисту у окремих правових системах в умовах глобалізації. Реалізація захисту цивільних прав та обов'язків здійснюється через застосування способів захисту, зокрема, відшкодування шкоди завданої неправомірними діями.

Встановлено, що в англо-американській системі права, роль делікту визначається як коректування збитків та їх остаточний розподіл. Основними задачами деліктного права у цій правовій системі є надання допомоги потерпілим сторонам за шкоду, заподіяну іншим, накладання відповідальності на осіб, відповідальних за шкоду, а також для утримання інших від вчинення шкідливих дій. Проаналізовано Принципи європейського деліктного права, сфера їх дії – захист економічних інтересів або договірних відносин.

Аналізується запровадження європейського цивільного процесуального права як нового комплексу правил судового провадження.

Ключові слова: захист цивільних прав, правова конвергенція, відповідальність, делікт, деліктна відповідальність, генеральний делікт, делікт з необережності

Актуальність.

Питання захисту цивільних прав та інтересів останнім часом стало дуже актуальним і набуло вагомого значення у розбудові української де-

мократичної правової держави. Рівень здійснення і захисту прав і свобод та інтересів є тим критерієм, за яким визначають стан громадянського суспільства. Ідея правової держави, для якої головною цінністю є людина,

отримала закріплення в Конституції України. У правовій системі держави закріплено весь перелік прав, зафіксованих у міжнародних пактах і угодах, які стали новацією для вітчизняного законодавства. Однак, світові процеси глобалізації в усіх її проявах та необхідність забезпечення соціальної, зокрема, і майнової справедливості серед учасників товарно-грошових відносин, ведуть до необхідності зближення різних правових систем.

Правова конвергенція є одним з проявів глобалізації. Аналіз проблеми конвергенції двох європейських правових сімей дає підстави дійти висновку, що вони не існують у відриві від інших систем – економічної, політичної, соціальної, а отже фактори, що заважають зближенню різних правових сімей, криються не лише у правовій, але й, і навіть передусім, у політичній, соціально-економічній сферах, а також закладених в них відповідних інтересах правлячої еліти, різноманітних соціальних груп і суспільства в цілому (Сидоренко, 2015: 235–236).

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питання захисту цивільних прав та інтересів враховуючи європейський досвід досліджували у своїх працях такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як: М. М. Богуславський, В. В. Єршов, Н. І. Маришева, Ю. Д. Притика, П. М. Рабінович, С. Я. Фурса, С. О. Шевчук, М. Й. Штефан, А. Г. Ярема, Блекстоун В., Роулз Дж., Рі Е. та інших.

Мета статті полягає у дослідженні процесу конвергенції правових систем та її вплив на рівень та способи захисту захисту цивільних прав та інтересів.

Результати.

Кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорування. Кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу. Відповідні положення закріплені у Цивільному кодексі України (ст.ст. 14,15) (Цивільний кодекс України, 2003).

Захист цивільних прав – це правомірна реакція учасників цивільних відносин, суспільства та держави на порушення, невизнання чи оспорування цивільного права з метою припинення порушення, поновлення чи визнання цивільного права або компенсації завданої уповноваженій особі шкоди (Харитонов, 2011). Цивільно-правовий захист прав ті інтересів є правовою категорією, що може розглядатися як правовий інститут цивільного та цивільно-процесуального права. А застосування терміну «право на захист» передбачає суб'єктивне право особи вимагати від уповноважених органів примусового застосування засобів реагування до порушників цивільних прав (Цивільне право України, 2017: 175).

Таким чином, суб'єктивне право на захист – це юридично закріплена можливість особи використати заходи правоохоронного характеру для відновлення порушеного права і припинення дій, які порушують таке право («Захист цивільних прав та інтересів судом...», 2014: 420).

Розвиток суспільних відносин зумовив появу певних порядків захисту порушених прав, які в науковій літературі дістали назву форми захисту цивільних прав. Форма захисту відображає, яким чином уповнова-

жена особа здійснюватиме належне їй право на захист – самостійно чи залучить до цього процесу певний уповноважений орган. Перша з двох наведених форм захисту одержала назву неюрисдикційної, друга – юрисдикційної форми захисту. При цьому спільною ознакою обох вказаних форм захисту є те, що здійснення права на захист у будь-якому разі ініціює саме носій порушеного суб'єктивного права (Янчук, 2016: 65–70).

Реалізація захисту цивільних прав та обов'язків здійснюється через застосування способів захисту, зокрема, відшкодування шкоди завданої неправомірними діями.

У англо-американській системі права, роль делікту – коректування збитків та їх остаточний розподіл. Деліктні зобов'язання встановлюються законом, не узгодженим між сторонами. Серед функцій – компенсація, стримування та освіта. Делікт – це дія чи бездіяльність, що спричиняє заподіяння шкоди чи шкоди іншій особі, є цивільним правопорушенням, за яке суди покладають відповідальність. У розумінні делікту – «заподіяння шкоди» - означає вторгнення у будь-яке законне право, а «шкода іншій особі» – витрати чи реальна шкода, яку понесла особа. «A tort is an act or omission that gives rise to injury or harm to another and amounts to a civil wrong for which courts impose liability. In the context of torts, «injury» describes the invasion of any legal right, whereas «harm» describes a loss or detriment in fact that an individual suffers» (Restatement (Second) of Torts § 7).

Основними задачами деліктного права у цій правовій системі є надання допомоги потерпілим сторонам за шкоду, заподіяну іншим, накладання відповідальності на осіб, відпові-

дальних за шкоду, а також для утримання інших від вчинення шкідливих дій. Делікти можуть перекласти тягар збитків з потерпілої сторони на сторону, яка винна або краще підходить для того, щоб нести такий тягар. Як правило, сторона, яка вимагає відшкодування через деліктне право, вимагатиме відшкодування у вигляді грошової компенсації. Менш поширені засоби правового захисту включають заборону та реституцію.

Делікти поділяються на три загальні категорії: навмисні делікти (наприклад, навмисне цькування особи «hitting a person»); «необережні» делікти (наприклад, не дотримання правил дорожнього руху); та «суворі» делікти (наприклад, відповідальність за виготовлення та продаж неякісних продуктів).

У національне законодавство нещодавно було введено поняття «цькування» («Про внесення змін до деяких законодавчих актів України...», 2018) як діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Очевидно, що подібні діяння можуть відбуватися не лише у межах освітнього процесу, а відповідальність не лише адміністративна. Можливо у подальшому з розвитком громадянського суспільства з'явиться потреба внести відповідні зміни і до § 2 Глави 82 Відшкодування шкоди Цивільного кодексу України, встановивши мож-

ливість застосування цивільної відповідальності навіть без факту заподіяння шкоди, а й її можливості.

Навмисні делікти – це помилки, про які підсудний знав або повинен був знати, до чого призведуть його дії чи бездіяльність. «Необережні» делікти, такі, за яких дії підсудного були необґрунтовано небезпечними. На відміну від навмисних та недбалих деліктів, суворі делікти не залежать від рівні недбалості чи необережності, яку використовував відповідач. У таких випадках суди зосереджуються на тому, чи присутній певний результат або шкода. Існують численні спеціальні делікти, включаючи зловживання, напади, забиття, недбалість, відповідальність за продукти та навмисне заподіяння емоційного стресу. Існують також окремі галузі деліктного права, включаючи порушення громадського порядку, наклеп, вторгнення в приватне життя та категорія економічних деліктів.

Відповідно до законодавства делікти визнаються цивільними правопорушеннями, що дозволяє потерпілим відшкодувати свої збитки. Потерпілі сторони можуть подати позов про відшкодування збитків у формі грошової компенсації або судової заборони, яка змушує сторону припинити діяльність. У деяких випадках суди присуджують каральні збитки на додаток до компенсаційних збитків для запобігання подальшим правопорушенням. У переважній більшості деліктних справ суд встановлює компенсаційні збитки потерпілій стороні, що успішно обґрунтувала свої вимоги. Компенсаційні збитки, як правило, дорівнюють грошовій вартості втрати потерпілої сторони, втрати майбутньої заробітної плати, болю і страждань, а також обґрунтованих

медичних витрат. Таким чином, суди можуть присуджувати відшкодування за понесені, а також очікувані збитки (Legal Information Institute).

У континентальній системі права діє принцип генерального делікту. Еталоном генерального делікту є ст. 1382 Цивільного кодексу Франції.

За цією нормою «будь-яке діяння особи, що завдало шкоди іншому, зобов'язує того, з чийої вини шкода виникла, її компенсувати» (Карнаух, 2012: 229–236).

Відповідно до Принципів європейського деліктного права (далі – Принципи) «Principles of European Tort Law» («Principles of european tort law...», 2008) «особа, щодо якої на законних підставах встановлено, що вона заподіяла шкоду іншій особі, зобов'язана відшкодувати цю шкоду».

Цікавою є позиція щодо того які інтереси захищається відповідно до Принципів – сфера дії захисту економічних інтересів або договірних відносин може бути більш обмеженою; у таких випадках належну увагу слід приділяти в першу чергу виявлення безпосереднього взаємозв'язку між заподіювачем шкоди і особою, якій така шкода заподіяна, або тому факту, що заподіювач був свідомий того, що завдасть шкоди, хоча його права об'єктивно менш значущі, ніж права потерпілого ((4) Art. 2:102).

Національна «позиція» щодо можливості застосувати деліктну відповідальність до договірних відносин відображена у постанові ВСУ у справі № 6-1575цс16 від 9 листопада 2016 р., – підставою для стягнення моральної шкоди є делікт, за порушення договору моральна шкода не стягується, в тому числі і при порушенні прав споживачів («Постанова Судової палати...», 2016).

Необережність чи недбалість є найпоширенішою і, можливо, найважливішою сферою деліктного права, оскільки вона керує більшістю діяльності сучасного суспільства. Делікт необережності має три елементи, які належить довести позивачеві: а) наявність у відповідача обов'язку обачності щодо позивача (*duty of care*); б) порушення цього обов'язку відповідачем (*breach of duty*); с) наявність шкоди, завданої порушенням обов'язку обачності, (*resulting damage*) (Карнаух, 2012: 236). Проте існують і більш «широкі» підходи до розумінні категорії делікт з необережності. Зокрема, «*duty of care*» вміщує в собі поняття – стандарт догляду та «розумну людину як ефірна концепція середньої людини та її поведінки, проти яких зважують дії іншого» (Duhaime, 2015).

До питання делікту з необережності також включають: стандарт догляду, обов'язок доказування, причинний зв'язок, «віддаленість» – функція концепції віддаленості полягає у доведенні «належної межі між додатковими наслідками, за які буде нести відповідальність особа, і тими, яких він уникне»; поведінка позивача (Lewis, 1991).

Реалізація цих положень здійснюється за допомогою цивільного процесу – як регламентованої законом діяльності судів щодо вирішення цивільних справ.

Завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави згідно з ст. 2 ЦПК України (Цивільний процесуальний кодекс, 2004).

Цивільне судочинство здійснюється відповідно до Конституції України, ЦПК України та Закону України «Про міжнародне приватне право». Міжнародний цивільний процес є формою реалізації цивільних прав та інтересів і одночасно може здійснюватись лише як публічні правовідносини.

Найбільш авторитетні в континентальній правовій системі цивільні процесуальні кодекси Німеччини та Франції. Цивільне процесуальне право Німеччини – це право, що регулює відносини між особистістю і державою, а обмеження впливу сторін і суду на процес – одне із завдань процесуального права (Мегрелізде, 2012: 51).

Відповідно до ЦПК Германії (від 30 січня 1877 р. з останніми змінами 2001 р.) цивільний процес поділяється на позовне (позовний процес є діяльність суду по встановленню вимог позивача. Теорія позову безе свій початок в римському праві, що була удосконалена німецькими юристами у сфері процесуального права, і в залежності від предмету позову чи від його змісту у німецькій процесуальній теорії розрізняють: позови про виконання зобов'язань чи позови про присудження; установлючі позови та позови про визнання, та перетворюючі позови, що направлені на зміну правовідносин через встановлення рішення суду) та особливе провадження (спрощений процес на основі письмових доказів та вексельний процес; провадження у сімейних справах: по справах про встановлення батьківства та аліментні правовідносини; провадження по спрощеному порядку розгляду справ про стягнення заборгованості без виклику відповідача в суд на підставі судового наказу провадження про арешт та тимчасове розпорядження (судова заборона).

У французькій цивільній процесуальній теорії під цивільним процесом розуміють як цивільне процесуальне право, так і цивільне судочинство. Цивільне процесуальне право в процесуальній теорії Франції визначається як сукупність норм позитивного права, що представляють організацію та юрисдикцію цивільних судів, що регулюють порядок звернення за судовим захистом, розгляду і вирішення цивільних справ.

Відповідно до ЦПК Франції (до 5 грудня 1975 р., коли був прийнятий нині діючий кодекс, існував ЦПК Франції 1806 р. як один із кодексів Наполеона, проте не самий вдалий оскільки містив у собі 1042 статті – реально діяли лише 326, а оснований був на Орданансі 1667 р.) цивільний процес включає три види цивільного судочинства: позовне провадження (складається з трьох етапів: порушення цивільної справи, судове розслідування та винесення рішення); судовий розгляд у відсутності когось із сторін та особливе провадження.

Оскарження судових постанов здійснюється в порядку апеляції та ревізії, а для Французького ЦПК – поряд з ревізією (виправлення фактичної не правової помилки) та апеляцією, є опозиція зі сторони осіб, що не приймали участі у справі, але їм заподіяна шкода (мета – перегляд та зміна судової постанови на їх користь) та касація (перевірка судового рішення на предмет відповідності правовим нормам). Отже, на основі вище зазначених положень, можна зробити висновок, що термін «міжнародний цивільний процес» має умовний характер, оскільки не існує міжнародної універсальної організації, яка повинна розглядати спори між суб'єктами різних держав. Міжнародний цивільний процес не є

сукупністю норм міжнародного цивільного процесу, а являє собою низку процесуальних проблем, специфіка яких полягає у зв'язку з міжнародним цивільним та торгівельним оборотом.

Проте, останнім часом мова йде про європейське цивільне процесуальне право як новий комплекс правил судового провадження. Причому мова йде не про єдиний цивільний процесуальний кодекс, а про загальноєвропейські інститути, серед яких – підсудність та виконання судових рішень, вручення судових документів, дослідження доказів, обмін правовою інформацією. До нормативно-правових актів такого роду можна віднести Конвенцію про юрисдикцію та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах, 1988 р., Регламент Ради ЄС «Стосовно юрисдикції, визнання та виконання судових рішень у сімейних справах і справах щодо батьківської відповідальності» від 27 листопада 2003 р.

Відповідно до Федеральна цивільна справа передбачає правовий спір між двома або більше сторонами. Цивільний позов починається тоді, коли сторона в спорі подає скаргу і сплачує податок за подання, що вимагається законом.

Цивільний процес у Сполучених штатах Америки здійснюється відповідно до Federal Rules of Civil Procedure (FRCP) (з поправками від 1 грудня 2018 р.), («Federal Rules of Civil Procedure...», 2018), а також кожен штат має свій окремий цивільний процес. Більше 90 % цивільно-правових спорів вирішуються до фактичного судового розгляду, через альтернативне вирішення спорів (ADR), наприклад, посередництво або арбітраж. Перш ніж розпочати судову справу, адвокат направить іншій стороні лист-запит, що вимагає позасудового вирішення

спору. Якщо це не вдається, сторона, яка бажає подати до суду, вирішить, чи слід ініціювати судовий розгляд або шукати арбітраж. Якщо позивач ініціює судовий позов: позови починаються з подання скарги до відповідного суду, чітко зазначаючи причину дії та характер позову; скарга повинна бути подана з обмеженим терміном, передбаченим строком давності; виклик в той час подається на відповідача; відповідач повинен подавати відповідь протягом 30 днів після вручення повістки та скарги на нього; відповідь може містити визнання відповідальності або заперечення фактів або іноді зустрічні позови.

Вибір журі – кожна сторона має право відповідно до Конституції просити суд присяжних. Є експертиза «voir dire»: адвокати ставлять під сумнів або розглядають майбутніх присяжних, щоб визначити, чи є вони придатними для присяжних. Подання справи позивача – адвокат позивача представляє факти справи та передбачувану роль обвинуваченого (l' rôle allégué du défendeur) у заподіянні збитків позивача. По завершенню – виноситься вердикт, який може бути оскаржений протягом 30 днів до вищого суду (апеляція). Якщо сторони не передбачають іншого, вердикт має бути одноставним і повинен бути підтверджений присяжними, щонайменше, 6 членам (Rule 48. Number of Jurors; Verdict; Polling) («Federal Rules of Civil Procedure...», 2018). Сторони, які не задоволені рішенням апеляційного суду, можуть звернутися до Верховного суду США з проханням заслухати їхню справу. Для подальшого зближення двох правових систем існує Європейська група з питань деліктного права (раніше називалася «Гілбургська група») – це група вчених у сфері деліктного права, створена у 1992 р. До

її складу входять представники багатьох європейських країн та США. Ця організація має на меті сприяти посиленню та гармонізації деліктного права в Європі за допомогою правил, що передбачені її Принципами.

Висновки і перспективи.

Семасіологія категорій «генерального делікту» та «делікту з необережності» (tort of negligence) у межах сучасної юридичної компаративістики дає підстави стверджувати про конвергенцію цих двох правових систем. Відповідно рівень реалізації механізму захисту прав та законних інтересів громадян у національній правовій системі буде відповідати загальноєвропейським принципам.

Список використаних джерел

1. Duhaime Lloyd. Tort and Personal Injury Law. URL: <http://www.duhaime.org/LegalDictionary/R/ReasonableMan.aspx>.
2. Federal Rules of Civil Procedure The seare the Federal Rules of Civil Procedure, as amended to December 1, 2018. URL: <https://www.law.cornell.edu/rules/frcp>.
3. Legal Information Institute. URL: <https://www.law.cornell.edu/wex/tort>.
4. Lewis N Klar. Recent Developments in Canadian Law: Tort Law, 1991 23-1 Ottawa Law Review 177, 1991 CanLII Docs 7. URL: <https://commentary.canlii.org>.
5. Principles of European Tort Law. Text and Commentary European Group on Tort Law 2005, XII, 282 p. URL: <http://www.egt1.org>.
6. Restatement (Second) of Torts § 7. URL: <https://heinonline.org>.
7. Захист цивільних прав та інтересів судом: окремі питання теорії та практики. За заг. ред. А.Г. Яреми. Київ: Істина, 2014. 420 с.
8. Карнаух Б.П. Генеральний делікт vs. делікт необережності: ми не такі різ-

- ні, як заведено вважати. Порівняльно-правові дослідження. 2012. № 1/2. С. 229–236. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/1372>.
9. Мегрелидзе М.Р. Гражданский процесс зарубежных стран: учебно-методический комплекс дисциплины. Под. ред. Н.Е. Дарий, М. Р. Мегрелидзе. Москва: МГУТУ им. К.Г. Разумовского, 2012. С. 51.
  10. Постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України № 6-1575цс16 від 09 листопада 2016 р. URL: <https://oda.court.gov.ua>.
  11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України від 18 грудня 2018 р. № 2657-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19>.
  12. Сидоренко О.О. Сучасні тенденції розвитку правової системи в умовах глобалізації. Актуальні проблеми сучасного міжнародного права: зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М.В. Яновського і В.С. Семенова (Харків, 27 листоп. 2015 р.): у 2 ч. Харків, 2015. Ч. 1. С. 235–236.
  13. Харитонов Є.О. Цивільне право України: підручник. Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, О.В. Старцев. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Істина, 2011. 808 с. URL: <http://pidruchniki.ws/1640011646170/pravo>.
  14. Цивільне право України: підручник: У 2-х кн. За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузєцової, Р.А. Майданіка. Київ: Юрінком Інтер, 2017. Кн. 1. С. 175.
  15. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
  16. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
  17. Янчук А. Учасники захисту цивільних прав. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 3. С. 65–70. URL: <http://nbuv.gov.ua>.
-
- ### References
1. Duhaime, Lloyd. Tort and Personal Injury Law. Available at: <http://www.duhaime.org/LegalDictionary/R/ReasonableMan.aspx>.
  2. Federal Rules of Civil Procedure The seare the Federal Rules of Civil Procedure, as amended to December 1, 2018. Available at: <https://www.law.cornell.edu/rules/frcp>.
  3. Legal Information Institute. Available at: <https://www.law.cornell.edu>.
  4. Lewis N Klar. Recent Developments in Canadian Law: Tort Law, 1991 23-1 Ottawa Law Review 177, 1991 CanLII Docs 7. Available at: <https://commentary.canlii.org>.
  5. Principles of European Tort Law. Text and Commentary European Group on Tort Law 2005, XII, 282 p. Available at: <http://www.egtl.org>.
  6. Restatement (Second) of Torts § 7. Available at: <https://heinonline.org>.
  7. Zakhyst tsyvilnykh prav ta interesiv sudom: okremi pytannia teorii ta praktyky [Protection of civil rights and interests by a court: separate questions of theory and practice] (2014). Za zah. red. A.H., Yaremy. Kyiv: Istyna, 420.
  8. Karnaukh, B.P. (2012). Heneralnyi delikt vs. delikt neoberezhnosti: my ne taki rizni, yak zavedeno vvažaty [General tort vs. The act of negligence: we are not as different as it is thought]. Porivnialno-pravovi doslidzhennia, 1/2: 229–236. Available at: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/1372>.
  9. Mehrelyzde, M.R. (2012). Hrazhdanskyi protsess zarubezhnykh stran [Civil process of foreign countries]. Pod. red. N.E., Daryi, M.R., Mehrelyzde. Moskva: MHUTU ym. K.H., Razumovskoho, 51.
  10. Postanova Sudovoi palaty u tsyvilnykh spravakh Verkhovnoho Sudu Ukrainy [Decree of the Chamber of Civil Cases of the Supreme Court of Ukraine] № 6-1575tss16 09.11.2016. Available at: <https://oda.court.gov.ua>.
  11. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy schodo protydyi

- bulinhu (tskuvanniu) [On Amending Certain Legislative Acts of Ukraine on Combating Bullying] (2018): Zakon Ukrainy 18.12.2018, № 2657-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19>.
12. Sydorenko, O.O. (2015). Suchasni tendentsii rozvytku pravovoi systemy v umovakh hlobalizatsii [Contemporary trends in the development of the legal system in a globalized world]. Aktualni problemy suchasnoho mizhnarodnoho prava, 1: 235–236.
13. Kharytonov, Ye.O. (2011). Tsyvilne pravo Ukrainy [Civil law of Ukraine]. Kyiv: Istyna, 808. Available at: <http://pidruchniki.ws/1640011646170/pravo>.
14. Tsyvilne pravo Ukrainy [Civil law of Ukraine] (2017). Za red. O.V., Dzery, N.S., Kuzietsovoi, R.A., Maidanyka. Kyiv: Yurinkom Inter, 1: 175.
15. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [The Civil Code of Ukraine] (2003): Zakon Ukrainy 16.01.2003, № 435-IV. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua>.
16. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Civil Procedural Code of Ukraine] (2004): Zakon Ukrainy 18.03.2004, № 618-IV. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
17. Yanchuk, A. (2016). Uchasnyky zakhystu tsyvilnykh prav [Participants in the protection of civil rights]. Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo, 3: 65–70. Available at: <http://nbuv.gov.ua>.
-

I.V. Horislavska (2019). Elements of tort liability in the process of convergence of legal systems. Law. Human. Environment, 10(3):94-102.

<https://doi.org/10.31548/law2019.03.012>

Summary. The article analyzes selected issues of implementation of the mechanism for the protection of civil rights and interests in the context of legal convergence. The state and level of their implementation and protection in certain legal systems in the context of globalization are analyzed. The implementation of the protection of civil rights and obligations is carried out by applying methods of protection, in particular, compensation for harm caused by illegal actions.

It is established that in the Anglo-American system of law, the role of tort is defined as the adjustment of losses and their final distribution. The main tasks of tort law in this legal system are to assist the injured parties for the harm caused to others, the imposition of responsibility on the persons responsible for the harm, as well as to prevent others from committing malicious actions. The principles of European tort law are analyzed; their scope of action is the protection of economic interests or contractual relations.

The introduction of European civil procedural law as a newest of rules of judicial proceedings is analyzed.

Keywords: protection of civil rights, legal convergence, liability, tort, tort liability, general tort, tort of negligence

---